

obrazbo mase, ne da bi iskala dobička. Temeljni kamen za naše vzvišene ideje je tu in širite imenovani list, da pridobimo ljudstvo zase!

Lahko postanemo v javnosti mogočen faktor, a to dožemo, ako bomo vsi slovenski učitelji svoje moči dobro zastavili in se ne cepili v Primorce, Kranjce in Štajerce.

Pri shodu se je tudi utemeljevala potreba učiteljskega strokovnega lista za Primorsko, češ, da „Učiteljski Tovariš“ ne prinaša člankov, ki bi se tikali naše dežele. Na to je kratek odgovor! Naročajte si „Učiteljskega Tovariša“, pridno ga berite, in, kar je najglavnejše, pišite nanj, in potem bo ta list tak, kakršnega se želite vi nanovo ustanoviti! Dopise iz Primorskega si moramo Primorci sami preskrbeti in uredništvo zalagati z njimi. Kako naj neki kranjski ali štajerski učitelj piše o težnjah in stanovskih zadevah s Primorskega, če jih ne pozna? Torej: pero v roko, pišite v „Učiteljskega Tovariša“ kaj več kot do sedaj in potem odpade potreba stanovskega lista za našo deželo*).

Le v skupnem delovanju dosežemo večjo moč, ne pa da bi svoj strokovni list ustanavljali, medtem ko je še treba naše obstoječe liste podpirati gmotno, kakor tudi duševno.

Za uresničenje in uspevanje učiteljskega politiškega lista je enako predpogoj, da stanovske akcije skupno podpiramo, ne pa da bi se drug drugega slabili s slabimi podjetji.

Veselilo me je, ko sem videl pri shodu, da je večina primorskega učiteljstva mojega mnenja, kar se je najlepše pokazalo takrat, ko so tovariši pobrali suknje in klobuke za odhod. Gospod nadučitelj Bajt je namreč vztrajal z vso doslednostjo pri 1. točki dnevnega reda, ki stavi čudno vprašanje, če bi izhajal učiteljski strokovni list za Primorsko, kakor hitro ga podpirajo vsi učitelji z dopisi, kakor tudi gmotno. K temu vprašanju je moral vsak učitelj odgovoriti z da, ker nas je dovolj za to. Učiteljstvu ni šlo za tako čudno zavito vprašanje pri skoro nedosegljivem pogoju, ampak zahtevalo je ono, naj pride predlog na glasovanje, če se tak list ustanovi ali ne. G. predsednik je rekel, da je to vprašanje na dnevnem redu, da se ga je že obravnavalo in je silil k razmotrivanju glede podrobnega načrta za izdavanje lista. Nato je učiteljstvo odšlo, kar je znsk, da je za združevanje vsega slovenskega naprednega učiteljstva.

Delajmo torej za svoje sedanje glasilo, zvežimo se v neprelomljiv povezok palic! Izmed tovarišev naj nam bo le tisti neprijeten sodrug, ki je zoper skupnost. Vsakemu tovarišu vojsko, kdor ni naročen na „Učiteljskega Tovariša“ in „Popotnika“ in ne širi „Domačega Ognjišča“.

S temi besedami se nisem lotil g. Bajta, saj tega vsak pozna, da je „delaven mož in pravi učitelj“.

* * *

Tretji dopis, ki ga objavljamo zaradi pravicoljubnosti, se glasi:

Učiteljstvo goriške dežele je imelo v četrtek, dne 7. t. m., shod v Gorici, pri katerem se je imelo razgovarjati o edini točki dnevnega reda, namreč: Ali more učiteljstvo na Goriškem izdajati političen list za ljudstvo s samoslovenskim programom, t. j. ne klerikalne pa tudi ne liberalne baže slovenskih časopisov.

Učiteljstvo se je izreklo, da more izdajati tak list, z vsemi proti enemu glasom. Ta je bil mnenja svojih višjih, da naj učiteljstvo lepo molči in gleda skozi klerikalna birokratska očala, da je boljše, da se naš narod zastrupi z osebnim bojem. Seveda

se je močno prikupil s tem činom, a menda ne pravim učiteljem, ki so za to tu, da izobrazujejo svoj narod, da ga vodijo do popolnejše izobrazbe in prosvete ter omike.]

Med učiteljstvom goriške okolice je najbolje razvit čut samoljubja in nevoščljivosti med večjim številom učiteljev, kar se razvidi iz tega, da, če učitelji iz drugih okrajev kaj dobrega predlagajo, se nikoli ne izvrši, ker jih tare nevoščljivost, da bi bili prebiteni. Na pr. to pot so podali zgornji predlog učitelji iz ajdovskega sodnega okraja, in vsi so bili za predlog razen enega, a ker so Ajdovci predlagali, se ga ne sme izvršiti. In tisti učitelji iz goriške okolice, ki so prej glasovali, da se more izdajati, so glasovali proti realiziranju zgornjega predloga. To je istina, na katero lahko prisežem.

In tako se nalašč bega učiteljstvo, da, še celo so se izrazili učitelji iz goriške okolice, da, če bi kandidiral učitelj iz ajdovskega okraja v kako važno korporacijo, ga ne bodo volili. In takih primerov imam več sto, a za sedaj naj zadostuje to. Ob priliki pa druge take reči spravim na dan, da se bo vsaj vedelo, pri čem smo. Kako naj imenujem tako postopanje? Vsa imena ima, samo ne učiteljskega, kolegialnega ne. Lahko navedem imena vseh teh ptičev, da jih javnost spozna, a žal mi je, da so med nami.

Mnogo bridkih besedi mi sili izpod peresa, ali za sedaj molčimo!

Vem, da so čitatelji mnenja, da osebni boj v takih dimenzijah, kakor je pri nas, ne koristi Slovincem. In bi ne bilo dobro, da učiteljstvo, ki menda vrši važno nalogo med narodom, stopi enkrat iz šole na plan med narod za narod. Učiteljstvo uči zato čitati, da potem mladeniči berejo časopise, ki ne vrše popolnoma pravilno svoje naloge. Dokler učiteljstvo ne stopi med narod iz prašnih šolskih sob, bo naš narod malo napredoval.

* * *

Drugih dopisov ne priobčimo, ker so preveč osebnega značaja. Pridržujemo si pa pravico, da rečemo o priliki katero s svojega stališča.

Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva.

(Konec.)

„Kdor je z nami, tisti je naš“, more biti naše geslo. Mi moramo biti v prvi vrsti učitelji in vzgojevalci; pobijati moramo strasti in napake ter delovati z vsemi silami za splošni napredek, kazati na korist omike in šolstva in na svoje sovražnike, naj bodo ti potem katerekoli politiške stranke. Pravega politiškega prepričanja je med preprostim narodom, pa tudi med polizobraženci bore malo. Klerikalcev je največ takih, ki mislijo zaradi zlorabe vere, da se bije boj zoper vero. Ti ne vedo za pohlepnost in zvižanost klerikalizma. Že mnogo let klerikalizem laže, obrekuje in na vse pretege zavija resnico zoper moderno šolo, a ljudstvo le še ne izpregleduje, da bi bila ta šola z učiteljstvom vred tako brezbožna in nevarna. Že davno je ljudstvo sodilo učiteljstvo in šolo. Imeti hoče vedno več šol. Povsod zdajo nove šole. Ako bi bile slabe, bi se ne zmenil nihče zanje, Seveda so klerikalizmu šole napoti. Izšolan, izomikan in izobražen narod se ne da slepo voditi za nos. Klerikalizem vpije, da je prijatelj šole, napredka in omike, saj je delaven in tudi do skrajnosti marljiv na literarnem, socialnem in gospodarskem polju, a vse obrača le v svoj prid, vero ima za vado; kar drugi delajo je vse zanič, če je še tako dobro; vsak mu je brezverec, ki ne trobi v njegov rog, čeprav živi zgledno kot vsak drugi.

*) To je gola in sveta resnica!

Nasprotno pa je politički njegov somišljenik njegov največji, najvdanejši in najzaupnejši prijatelj, če ima še tako grde pege na sebi; če je tat, javni lažnik in obrekljivec, oderuh, skopuh, krivoprisežnik, zaradi deliktov že večkrat sodnijsko kaznovan in preganjen, če je do kosti korumpiran in izprijen, samo da ima denar in veljavo, da tuli in trobi v njegov rog — klerikalizem je z njim do skrajnosti usmiljen, potrpežljiv, češ, to je pravi in pošten katoliški mož. Četudi nikdar ne gre v cerkev in živi pohujšljivo, ga zagovarja in ga ima v skrajni sili celo za žrtev liberalizma, če ne že za mučenika, kar se je večkrat zgodilo. Greh zagovarjati, zamolčati, grehu dajati potuho in z grehom se celo bahati je vsakdanje delo našega klerikalizma — to so cvetke modernega katoličanstva. Človeka v nasprotnem taboru morališko ubiti, mu jemati čast in poštenje, mu škoditi na imetju in kruhu, to je njegovo delo. Za druge kakor za sebe in svoje nima smisla in srca. Vse to bomo o priliki dokazali z neovrgljivimi dejstvi, saj nam mora dati naš klerikalizem končno vendar odgovor, če ima v sebi le trohico poštenosti, verskega duha in čut moškega ponosa. In takšni ljudje preté nam učiteljem, ki živimo med narodom, delavni v okviru svojega poklica, ki se trudimo za narod, kateri nas vsak dan opazuje, za katerega živimo, trpimo in delamo, da nas bo isti narod za naš neumorni trud sodil in obsodil. Takih učiteljev ne maramo, ne zaupajmo jim svojih otrok! Da, to je bila, je in bo želja našega klerikalizma, ki nosi na sladkosmehljajočih ustnicah, v ovčji ponižnosti Kristusove lepe nauke, jih lepo oznanja in uči, a jih zavija le sebi v prid, drugim pa v pogubo. Rekli smo že ob napovedi tega boja, da hočemo marljivo gledati na to, da klerikalna drevesa pohujšljivosti, obrekljivosti in zapeljivosti ne bodo zrasla do neba. Mi smo mu najbolj napoti, to vemo prav dobro. Vemo pa tudi, da je naše delo pošteno, odkrito in javno, zato se ne bojimo nikogar, tudi mogočnega klerikalizma ne. Značaj moža in njegove delavnosti se spozna v sili. Učiteljstvo je v teh hudih časih lačno; stradati mora, da preživlja sebe in svoje, a ne more odstopiti od svojih načel, ne more ukloniti svojega tilnika in reči: „Dajte nam kruha, pa smo vaši!“ Tega ne more storiti in tudi ne bo storilo, ker bi s tem priznalo, da ni vredno častnega imena odgojevalca. Vemo prav dobro, da bo klerikalizem napel vse peklenske moči, da bi strmoglavil učiteljstvo in moderno šolo, a to se drži natančno šolskih zakonov in svoje prisege, pot do popolne zmage je še jako daleč, strmoglaviti mora poprej državne šolske zakone, kar pa pojde težko, po naših mislih je to celo nemogoče. Dotlej bo imel torej še dovolj dela, namazati bo moral še mnogo vagonov papirja z obrekovanjem učiteljstva in moderne šole. Vemo prav dobro, da bo napel vse svoje moči, da bi nam škodoval kakor do sedaj. Od pamtiveka je bil naš zagrizeni in smrtni sovražnik na katoliški podlagi in tak tudi ostane, to vemo prav dobro. Poprej bi smeli pričakovati, da bo tekla Sava proti Triglavu, kakor da bi se naš klerikalizem ponižal v prijatelja šolstva. A vkljub temu se bo šolstvo razvijalo, množilo, uspevalo in napredovalo v največjo žalost, jezo in sramoto klerikalizma. Da nam bodo klerikalci v deželnem zboru nasprotni kakor vselej, da bodo ovirali regulacijo učiteljskih plač, tudi vemo. A končno se bo moral vendar vdati kakor vselej, rad ali nerad, pritisku od zgoraj. Danes je učitelj na Kranjskem unicum med vsemi stanovi na svetu. Vsak hlapec in dekla brez študij ima boljše dohodke od učitelja začetnika. S 66 kronami na mesec brez stanovanja in hrane mora izhajati ali pa poginiti. Klerikalizem se smeje in si mane radosti v svojem katoliškem prepričanju, trdeč: „Ne vinarja ne v poboljšanje učiteljem!“ Mar je njemu stradajoči, da je le sam sit v katoliškem prepričanju, da se le njemu dobro godi — vse druge naj vzame hudič, če

hoče, saj ni mojega prepričanja, saj ni moj bližnji, saj je dovoljeno po novi klerikalni veri trgati zaslužno plačilo delavcem in najemnikom, saj Kristus priporoča po novi veri izkazovati ljubezen le somišljenikom, dobrote le vdanim, vse druge pa sovražiti ter pustiti poginiti kot pse za plotom. Huj, nova vera našega klerikalizma je res krasna; prijadrali smo srečno v Kristusove čase nazaj, ko je Zveličar karakterizoval farizeje: „Poslušajte, kar vas uče, a ne živite po njih vzgledih!“ Tudi naši moderni farizeji učé lepo, a delajo in živé ravno narobe. Učiteljstvo se je postavilo tem grobokopom porobu; pozna jih, ker jih zaradi svojega poklica mora poznati.

Klerikalizem je na napačni poti, a tega v svoji slepoti ne vidi, pravzaprav noče videti, če mu še tako očitno dokažeš. Slep je, gluhi in do skrajnosti otrpjenega srca — drvi naprej po svoji krivi poti in vpije, če se mu vse ne posreči: „Krivoverci napadajo sv. katoliško cerkev!“ Da je pa sam tega kriv, da sam ne živi in ne dela v duhu vere, o tem ne mara slišati ničesar. Mi smo prepričanja, da bi klerikalizem že davno dosegel svoje namene, ako bi bilo njegovo hrepenenje po nadvladi v političkem, socialnem in gospodarskem oziru božja volja. A to njegovo stremljenje razpada povsod v prazen nič. Pri nas nosi sedaj zvonec, se čuti mogočnega gospodarja, bije in zmerja, sovraži, laže, mori morališko bližnjega na časti, poštenju in imetju, končno pa mora priti čas, da bo konec temu brezbožnemu delu. Ljudstvo bo sodilo svoje sovražnike, spodilo bo volkove v ovčji obleki v cerkev nazaj k izpolnjevanju tega, za kar so poklicani in postavljeni.

Končno nam sili vprašanje na površje, ali je mogoča s takimi ljudmi sprava zaradi ljubega miru, zaradi blaginje in napredka našega naroda? Kolikor poznamo razmerje po mnogoletnih lastnih poizkušnjah in zgledih drugih kronovin in držav — bi bila vsaka sprava z njim zaman. Tudi pri nas so že poizkusili tako spravo, a klerikalizem je snedel besedo, vojska se je nadaljevala. Moža, ki je pod častno besedo lagal v deželnem zboru, je klerikalizem postavil na čelo klerikalnemu časopisju. Mojstrsko se drži, vsa čast mu! Cvetke iz svojega vrta daje učiteljstvu večkrat pod nos; ta duh je res močan — peklenskemu smradu popolnoma sličen. Šopek je poln ostrega trnja, da zbađa do krvi. Sedaj nam je dal zopet vonjati tako cvetko. Da, ta mož dela klerikalizmu vso čast, lahko je ponosen nanj!

Kako se bo pa vendar končal ta boj? Če bomo držali križem roke ter samo gledali, kako klerikalizem dela, seje ljuliko, prepir in sovraštvo, bo žel zmago klerikalizem. Naša dolžnost je, da narod, med katerim živimo, za katerega trpimo, se mučimo in delamo, tudi poučimo o nameri klerikalizma. Respektirajmo vero kot nekaj nedotakljivega in svetega, glejmo pa obenem kako se vera zlorablja od klerikalnih prvakov. „Med ljudstvo za ljudstvo“, naj bo naše geslo. Neumorno, pridno, vestno in vztrajno delo mora roditi polagoma obilno dobrega sadu. V prvi vrsti moramo biti edini v svoji stanovski organizaciji z geslom: „Vsi za enega, eden za vse“. Taki velesili ne pride sovražnik kmalu do kože. Treba je zbudjati zaspance na vztrajno delo. Vsak naj dela dosledno po vseh svojih močeh. Tako si pridobimo ugled med ljudstvom, potem pojde lahko in gladko samo ob sebi. Znani so nam mnogi slučajji, kjer so učitelji možje na svojem mestu, ljudstvo jih visoko spoštuje, vsako rovanje, obrekovanje, poniževanje in sramotenje ne izda prav nič — klerikalizem se samo smeši s tem v očeh ljudstva. Kdor pa ni za vztrajno delo, kdor se ne zna varovati sovražnih navalov, ampak podleže slabostim — ta je sam kriv, da ga klerikalizem mrcvari in mu škoduje.

Za enkrat smo zopet dali v ofenzivi našemu ljubeznivemu klerikalizmu rekcontro s tem, da ga zovemo na odkrit in pošten

boj z dostojno polemiko, kakršna se spodobi omikanim ljudem. Bojimo se ga prav nič ne, ker imamo toliko nabranega gradiva, da ga je za večletno dostojno bojevanje na ostajanje. Torej, ljubi naš klerikalizem, če si res katoliškega prepričanja, če živiš, se ravnaš in delaš na verski podlagi, katere nauke sam učiš, stopi na dan. Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sedbo ljudstva!

Bedno stanje učiteljstva in zahteva po od pomoči.

Na javnem splošnem shodu štajerskega učiteljstva v Gradcu, dne 2. februarja 1907, govoril Karel Gassareck. Po originalu poslovenil — ij —

(Dalje.)

Ako premotrujemo državne uradnike po njih predizobrazbi, dobimo več skupin: skupina z akademično naobrazbo, s srednjo šolo in maturo, s strokovno naobrazbo, kamor pripada tudi učiteljske, s nepopolno srednješolsko naobrazbo in z naobrazbo ljudske šole ter z vojaščino.

Učiteljstvo stoji v tem zmislu nekako na boljši sredini.

Ako pa se hočemo ozreti na uradni krog — vsaka mala vas — kar pa ni sposobno za čast uradnika, tedaj lahko rečemo: čim bolj je oddaljena šola, toliko bolj je težavna služba.

Sicer pa imajo davkoplačevalci tega malega kraja tudi pravico, da jih država vzdržuje in skrbi zanje.

Colninski in železniški uradnik ostane, kar je, namreč uradnik, tudi v najoddaljenem obmejnem gnezdu. Učitelja pa naj njegovo mesto poniža! Če obstoji kak razloček, se ta lahko le razlaga v korist učiteljstva.

Učiteljeva služba je začetkoma ravno tako težavna in odgovornosti polna kot pozneje; uradnik pa dela začetkoma nesamostojno, samo da ima več plače kot učitelj. On tudi neha z višjo plačo, četudi ne more pokazati na druge študije kot na poset ljudske šole; zakaj on doseže 8. činovni razred in plačo čez 4000 K.

Učitelj pa s posebno strokovno naobrazbo naj bi tega ne mogel doseči?

To bi moralo biti čudno.

Ali nam prisodite, da imamo višje, dolgotrajajoče in drage študije in nam to šteje v dobro, kakor se šteje to maturantom srednjih šol in visokošolcem — ali pa se ozrite na resnično težavno naše delo ter primerjajte delovanje uradnikov (registriranje aktov, pisanje protokolov itd.) z našim, t. j. vzgajanjem mladine.

S tem pa nikakor nočemo kaj predbacivati uradnikom, ki sicer izpolnjujejo dolžnost in službo.

Mi učitelji privoščimo vsakemu stanu njegovo dobro, a mi pa zahtevamo tudi z ozirom na dostojnost svojega stanu, na koristnost našega dela in na zakon samospoštovanja, da se nam da nam pripadajoče mesto v državi in da se nas obenem tudi reši iz bednega stanja, v katerem živimo.

Ena teh zahtev je zvezana z drugo; zato moramo mi, ako hočemo, da se nas pošteno in primerno plača, tudi gledati na povzdigo našega stanovskega ugleda.

Kot kaj so smatrali svoj čas gledališkega glumača, zdravnika itd.? Kot to, kar se je smatral po plačevanju.

Zato moramo tudi mi učiteljstvo za svoj idealni poklic zahtevati drugo kot sramotno plačo.

Poglejmo n. pr. iz srednjih službenih let: 20 službenih let kot učitelj — kot uradnik.

V zadnje imenovanem slučaju je služba moža spravila gotovo v 10. činovni red in mu zagotovila 3000 K plače; kot učitelj pa ne velja nič in ima v najboljšem slučaju, če je nastavljen v Gradcu, 2500 K, drugače pa največ 2200, 2000 ali celo 1000 kron plače.

Razloček med državno službo kot uradnik in med deželno službo kot učitelj: 500 do 1100 K zapostavljanja.

In v takem položaju naj bo učitelj zadovoljen!

Največja nezadovoljnost pa je v tem, da imamo neenakosti v plači pri enako težavnem delovanju in pri enakih življenskih razmerah.

Ako se nam pa dovoli draginjsko doklado, naj se nam da v enaki meri.

Da se izenačijo „podučitelji“ z boljše plačanimi tovariši, je zakon pravičnosti in zato ne bode treba velikih zneskov. Ravno tako ne vračunanje provizoričnih službenih let v penzijo. Toliko mora deženi zbor zmoči.

Oglejmo si pa še tudi one srečne stanovske tovariše, ki si svoj položaj izboljšujejo z raznimi stranskimi službami.

Najpoprej organisti. — Služba potrebuje mnogo časa, slabejšim naturam škoduje na zdravju in je predvsem nedostojna svobodnemu učiteljskemu stanu. Dohodek te službe je različen in na nekaterih krajih tako majhen, da se niti ne izplača ga sprejeti. Učitelj večkrat prevzame to službo občini na ljubo, časih tudi pod pritiskom razmer.

Pravi pospeševalec učiteljstva in šole pa ne bo nič dal na orglarsko službo kot postransko službo učitelja.

Nadalje obrtne šole. — Resnično težavno učno delo, mnogokrat plačano po prastarem pravilu.

Druge postranske ure na drugih učnih zavodih so pač redke in le malokateremu dostopne.

Ponavljalni pouk posameznih učencev ne da nobenega primernega plačila. Čas bi pač bil, da bi se učiteljska društva zedinila glede plačevanja za posamezne ure, in ta tarif bi moral biti za vse obvezen.

Pridemo še na postranske zasluzke, kot učitelj godbe, te lovadbe, pisatelj, umetnik. No, so tudi redkokrat take, da bi kaj nesle. Vsak postranski zaslužek pa je ropanje življenske moči učiteljeve. Ako nas silite k delovanju brez počitka, s tem pač vedno bolj obtežuje penzijski fond.

Elasticiteta duha, umetninska stran učiteljskega poklica izginjuje v enakomernem mlinu držanja ur. Škodo ima javna šola.

Še nekaj! S tem, da šolska služba že sama iz sebe ne more učitelja preživljati, je izgubila ugled v naših očeh, pa tudi v očeh drugih stanov.

„Služba redi moža!“ Ta ponosen izrek pač ne moremo obračati na učiteljski poklic.

Zato je pač umevno, da naše hlastanje po postranskih službah škoduje ugledu stanu.

Iz tega stališča moramo pač smatrati novico, ki pravi, učitelj se naj porabi pri montiranju električnih vodov, ako on ceneje stori to delo kot monter po poklicu. Tako daleč pa mi ne smemo pustiti in odklanjamo namen graškega višjega dež. sodišča.

Kratko rečemo:

Postranske službe so škodljive, deloma tudi nedostojne in končno negotove, v slučaju bolezni moramo dobiti namestnike za drag denar in tako imamo lahko od njih namesto večjih dohodkov še nepotrebne stroške.

Mi učitelji bomo od zdaj naprej rekli: „Delavec je vreden svojega plačila.“ Štajerska, ako ne moreš